

АЙЫРЫУЛА-2021

Демократиялы излемле жалчытылынадыла

КъМР-ни Башчысы **Казбек Кокков** Нальчикде 1-чи номерли школда орналган 123-чю номерли айырыу участкада къол кетюргенди. Эсигизге салыйкы, Россейни Къырал Думасына эмда республиканы жер-жерли власть органларына депутатланы айырыу быйыл юч кюнню барады. Казбек Валерьевич а участкагъа юй бийчеси эм къызларындан бири бла келгенди.

Айырыулагъа кеп партияла бла кандидатла къатышханларын билесиз. Къабарты-Малкъарда демократиялы излемле жалчытылынадыла, - деп къошханды ол.

30 проценти кеслерини айырыу эркинликлерин толтургандыла.

- Участкада жамаут къараучула да ишлейди, ала мингден асламдыла, ол санда жети жюзден асламы Жамаут палатаны атындан ишлейди, кандидатланы ышангылы адамлары да бардыла. Бу сагъатда бузукълукъланы, терсликлене юслеринден билдириуле этилмегенди, къол кетюрюу тюзюк бла барады, -дегенди ол эмда республиканы инсанларыны барысын да участкалагъа келип, сайлауларын этерге чакырганды.

КъМР-ни Айырыу комиссиясыны башчысы **Вячеслав Гешев**ни айтханына кере уа, республикада къол кетюрюу иги барады. Битеу 355 участкада эшиклерин эрттенликде 8 сагъатда ачхандыла. Айырыула бютюнда Нальчикде тиридиле. «Ююрле бирге келген жерле да бардыла, ол а бек къуандырады», -дегенди ол.

Бюллетеньлени толтуруп, ала сайлауларын этгенди. Бу политика магъаналы ишни юсюнден оюмун айта, ол Къырал Думаны жангы къауумна киргенле борчларын бийик даражада толтурлукъларына ышанганын чертгенди.

- Республиканы инсанлары айырыу эркинликлерин толтуруча битеу мадарла къуралгандыла. Власть органла тийишли жумушланы тамамлагъандыла, жалынчакъсыз къараучула ишлейди. Ол санда Жамаут къараучуланы арасы да къуралганды, тюнене анда болуп, къол кетюрюу къалай баргъанын керегемме, -дегенди ол.

Казбек Валерьевич айырыу участкаланы 80 проценти видеокamera орнатылгъанларын да чертгенди. «Бу сагъатда бузукълукъланы, терсликлене юслеринден бир билдириу да этилмегенди.

Сайлаулары биринчи кюнню тарихлерине кере уа, тюнене, 17 сентябрьде, айырыучуланы

ТИКАЛАНЫ Фатима.

«Къыралны жамаут-политика жашаууну демократиялы амалы»

КъМР-ни Парламентини башчысы **Татьяна Егорова** РФ-ни Федерал Жыйылууну Къырал Думасыны VIII чакырылууну эмда республиканы жер-жерли самоуправление органларыны депутатларын айырыулагъа къатышханды. Къабарты-Малкъар къырал университетни баш корпусунда орналган 147-чи номерли участкагъа спикер юйюрю бла келгенди.

Бюллетеньни толтургандан сора Татьяна Борисовна журналистлени сорууларына жууапла бергенди. Ол къыралны айынуу ючюн къол кетюргенин чертгенди:

- Айырыула не заманда да магъаналы болгандыла. Ол инсанланы къыралны жамаут-политика жашауна къатышыуу демократиялы амалыды. Законла чыгарыуучу эм представительный органларын къураууну юсюнден айтханда, ол къыралны жашауунда энчи кезиудю. Аны себепли хар инсан да кесини айырыу эркинликери бла хайырларыгъа, жууаплы болургъа, артыкъда бек ышанган партия, кандидат ючюн къол кетюрюрге керекди. Республикада къол кетюрюу чырмаусуз, тюзюк бла бардырылгъа битеу мадарла къуралгандыла. Бу жолгъа айырыула партияланы кеплюгю бла энчи.

Кандидатланы арасында жангы адамла болгандыла. Бу жолгъа айырыула партияланы кеплюгю бла энчи. Кандидатланы арасында жангы адамла болгандыла. Бу жолгъа айырыула партияланы кеплюгю бла энчи. Кандидатланы арасында жангы адамла болгандыла. Бу жолгъа айырыула партияланы кеплюгю бла энчи.

КъМР-ни Парламентини пресс-службасы.

буйрукъларын толтурууда артыкъда магъаналыды. Айырылган депутатла, къайсы партияны келечиси болганына да къарамай, битеу миллет борчланы тамамлар, халкъны излемлерин жалчытыр ючюн къолдан келгени этерге керекди, -дегенди Татьяна Борисовна.

Ол къол кетюрген участкада уа эпидемиология излемле сакълангандыларын, хар адамны да температурасы ёнчеленгенин, медицина маскала берилгенлерин белгилерчады.

РФ-ни Федерал Жыйылууну Федерация Советини председателини биринчи орунбасары, «Единая Россия» партияны Генеральны советини секретары **Андрей Турчак** битеу айырыучулагъа къол кетюрюуге къатышханлары эм партиягъа билеклик этгенлери ючюн ыра-

зылыгын билдиргенди. Айырыучулагъа айланып дагъыда Москваны мэри **Сергей Собянин**, РФ-де

Инсанла участкалагъа аслам келгенди, кёз къарамларын эркин билдиргенди

Къабарты-Малкъарны Башчысы **Казбек Кокков** «муниципал сагъат» бардырганды. Аны ишине КъМР-ни Башчысыны Администрациясыны таматасы **Мухамед Кодзоков**, КъМР-ни Айырыу комиссиясыны председатели **Вячеслав Гешев**, биринчи вице-премьер **Мурад Кунжиев**, КъМР-ни къурулуш эм ЖКХ министри **Алим Бербеков**, КъМР-ни табийгъат байлыкъла эм экология министри **Шауаланы Илияс**, муниципал къуралыулары таматалары къошулгандыла.

«Муниципал сагъатда» Россей Федерацияны Федерал Жыйылууну Къырал Думасыны 8-чи чакырылууну эм республиканы тийресинде жер-жерли самоуправлениены представительный органларына депутатланы сайлаууну эсеплери чыгарылгандыла. Казбек Кокков: «Сёзсюз, къыралны жашауунда баш магъаналы бёлюм Къырал Думагъа айырыула болгандыла, аны ишине кере сакъланырыкъды политика системаны тохташылуугъу. Ол а Президентибиз Владимир Владимирович Путинни халкъыбызны сакълау, экономиканы айнытуу, адамланы жашауларын игилендириу жаны бла салган борчларын жетишимли толтурууда бек магъаналыды».

Вячеслав Гешев билдиргенди, федерал айырыу округ жаны бла айырыулагъа къатышханлары саны 462 254 инсанды, неда 85,64 процент. Бир мандатлы айырыу округ жаны бла 460 364 инсан къол кетюргенди, неда 85,29 процент. Федерал айырыу округ жаны бла «Единая Россия» Битеуроссей политика партия ючюн къол кетюргенле эм кеп болгандыла, анга 79,20 процент ырызлыгын билдиргенди. Россей Федерацияны Коммунист партиясы ючюн - 16,69 процент, «Справедливая Россия - за правду» партия ючюн - 2,9 процент, ЛДПР - 0,35 процент. Бир мандатлы айырыу округ жаны бла эм кеп **Адельби Шхагоев** ючюн къол кетюрюлгенди - 69,75 процент.

Эсеплени юсюнден айта, республиканы Башчысы эсертгенди: «Къырал Думагъа айырыула бла байламлы салган борчларыбыз толтурулгандыла. Эсеплени,

«Единая Россия» политика партия ючюн къол кетюргенлени санын эсге алсакъ, ол 366 минг инсан чаклы бир болады, биз эки мандатха ышанырчабыз, Геккиланы Заургъа бла Виктория Родинагъа. Ол бек магъаналыды. Бизни бир мандатчыбыз Адальби Шхагоевдан энтта эки келечи Къырал Думагъа кёргозтоледиле, алай башха айырыу округладан, алагъа Шимал-Кавказ федерал округну башха регионлары киредиле. Битеу жюрегимден алагъа жетишимле тежейме. Ала башха-башха политика партияланы келечилери болгандыла, Къырал Думада ишлеселе, республика ючюн жарсырыкъларына толу ийнанама», - деп къошханды Казбек Кокков. Башчы Жер-жерли самоуправление советлеге депутатланы сайлаууну эсеплерине ырызды болганын да билдиргенди.

«Айырыу кампания республикада къуралуу озгъанды, инсанла аслам келгенди, кеслерини кёз къарамларын эркин билдиргенди. Бизде айырыула заранла

чыкъмагъандыла, аны Россей Федерацияны Ара айырыучу комитети да белгилегенди. Бек башы уа адамланы айырыу участкалагъа кёллери кетюрюлуп, сайлау этерге ырызды болуп келгенлери», - деп чертгенди регионну оюучусу.

«Биз граждандар кёз къарамларын эркин билдирича битеу болумланы тийишдиргенбиз. Ол кампанияны кереклисича къурагъанбыз, жамаутаны информация бла мардасыз байыкъландырып турмазгъа къорешгенбиз, ала кеслерини кёз къарамларында кылыр ючюн. Бизге ышанылуукъ, Къабарты-Малкъарны ишлеген властына адамланы ийнаныулары - ол бийик багъады. Аны себепли этгенбизни бютюн кёбейтирге тийишлибиз. Инсанла биз бардырхан политикагъа ырызды эселе, Россей Федерацияны Президенти белгилеген политиканы дурус кере эселе, аны толусунлай жашауда бардырыгъа борчлубуз», -дегенди КъМР-ни Башчысы Казбек Кокков.

Ызы бла ол былай айтханды: «Битеу жюрегимден Къабарты-Малкъарда жашагъанлагъа тириликлери ючюн ырызлыгъымы билдире. Мен аны ышанылуукъну белгисича анылайма. Алай болуп кеп затха борчлайды.

Кючюбюзде болганны этерге тийишлибиз, адамланы ышанылуукъларын алдамазча». Администрацияны таматаларына ол шарт эсертю этгенди: «Барыбыз да андан да кеп ишлерге, магъаналы жумушланы тамамларгъа керекбиз, республиканы аллында турган социал-экономика борчланы толтуруугъа себеплик этген жумушланы тындырыгъа, Къабарты-Малкъарда жашагъан хар адамны игилигине кыайгырыгъа да».

Республиканы Башчысы айырыу кампанияны ишчилерине эм келечилерине ырызлыгын билдиргенди, ала, эпидемиология эм башха кыыйын болумлагъа да къарамагъанлай, къол кетюрюу тийишли эм къоркыуусуз халда ётерча къолларындан келгени аймагъандыла. «Сёзсюз, айырыу кампанияны битеу башха тири инсанларына - политика партияланы келечилерине, къараучулагъа, волонтерлагъа, жамаут штабланы ишчилерине, прамау сакълануучу органланы келечилерине - ыспас этмей болалмайме. Ала барысы да буюрулгъан жумушта бийик жууаплыкъны кёргозгенди, къыралгъа магъаналы уллу ишни тамамлагъандыла», - деп белгилегенди ол.

КЕНГЕШ

Казбек Кокков къол кетюрюуге жораланган жыйылуугъа къатышханды

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **Казбек Кокков** «Единая Россия» Партияны ЦИК-ни къурауу управлениасыны видеоселектор кенгешине къатышханды. Жыйылуугъа Россей Федерацияны субъектлерини бийик къуллукчулары, регион партияланы отделенияларыны секретарьлары, регион айырыу штабланы таматалары, партияланы регион бёлюмлерини башчылары, кандидатла эм партия актив къошулгандыла.

РФ-ни Федерал Жыйылууну Федерация Советини председателини биринчи орунбасары, «Единая Россия» партияны Генеральны советини секретары **Андрей Турчак** битеу айырыучулагъа къол кетюрюуге къатышханлары эм партиягъа билеклик этгенлери ючюн ыра-

зылыгын билдиргенди. Айырыучулагъа айланып дагъыда Москваны мэри **Сергей Собянин**, РФ-де

Сабийни эркинликлери жаны бла уполномоченный **Анна Кузнецова**, РФ-ни Президентинде Илму

эм билим беруу советни президиумуну келечиси **Елена Шмелева**, регион партия эм жамаут органи-

низацияланы келечилери сёлешгенди.

Къабарты-Малкъарда юч кюнню ичинде 13 жержерли эм 355 участка айырыу комиссия ачылганды. Сайлау жумушланы тийишли халда ётоулерине 700-ден артыкъ жамаут къараучу жууаплы болгандыла, видеокъарау эм видеорегистратор камерала хайырлангандыла.

Регион избиркомну билдиргенине кере, къол кетюрюуну ахыр кюннюде 18:00 сагъатха келиу 82,34 процент болганды, 444 417 инсан сайлау этгенди. Шёндю КъМР-ни Айырыу комиссиясыны келечилери ючюнлюк айырыу кампанияны эсеплери чыгарыу иш бла къорешдиле.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствоуну пресс-службасы.

Конгресс

Хаути Сохроков энтта да МЧА-ны таматасына айырылганды

Быйыл Халкъла аралы черкес ассоциация (МЧА) къуралганды 30 жыл толады. Аны кезиудю XIII конгресси уа Адыгъланы (черкесилени) кюнню белгиленюу чеклеринде бардырылганды. Анда МЧА-ны озгъан кезиуде толтурган иши сюзюлгенди. Дагъыда къол кетюрюу бардырылып, ассоциацияны башчысы сайланганды.

2 бет

Эссе тутуу

Малкъар халкъыны биринчи ишму доктору

3 бет

Саулукъ

«Жашаууну хар кюнню саугъады, аны хар сагъаты ючюн къореш бардырыгъа тийишлиди»

3 бет

Конференция

Медицинаны айынуу - бюгюнлюкню магъаналы излеми

4 бет

КЪАЙГЫРЫУ

Жангы мектепте сабийлени окытууну кыралыу соруулары сюзюлгендиле

Районлагжа жолучукукчу чегинде **Казбек Коков** Май муниципал району Ново-Ивановское элинде биринчи сентябрьде ачылган битеулю билим берген укрежденинда – 7-чи номерли лицейде – болганды. Ол Май району администрациясы таматасы **Татьяна Саенко** эм лицейни директору **Елена Хиврич** бла тубешенди, жангы мектепте сабийлени окытууну кыралыу сорууларын сюзгенди.

Жангы макхемде 440 билим берүү жер барды. Школа-лицейни кыруулушун «Шимал-Кавказ федерал округу айнытыу» кырал программаны жашауда бардырылыу

уу хайырындан тындырырга онг болганды. Билим беруу учрежденианы ишлеуге республикага 343 миллион сом бөлүнгенди.

Лицейде аш хазырауучу жер, медицина кабинет, фильмотека, актовый зал эм башы жабылган спортзал бардыла. Ара блокда кыруу эм лаборатор классла, кышак дерсле бардырган отоула орналыдыла. Комплексе футбол майданы бла стадион, баскетбол эм волейбол майданла, энчи котельня эм резерв генератор установка кышуладыла. Сабийлеге мында битеу тийишли онгла кыралыдыла.

Эсигизге салайкык, биринчи

сентябрьде республикада юч жангы школ ачылганды – Чегем шахарда, Солдатская станицада эм Ново-Ивановское элде. Быйыл республикада энгта төрт мектепни кыруулуш башланырыкыды. Прохладный бла Наркыла шахарлада, Куба-Таба эм Красносельское элде.

2022 жылда дагыда тогуз школну кыруулушун башларга мурат этиледди, бусагытта федерал даражада бир-бир соруулары келишидириу бла юрешедиле. 2023 жылда 1500 жери болган уллу битеулю билим берген мектепни кыруулушун башларга бөлгиленилди. Битеу да бирге

республикада 2024 жылга 8,5 минг жангы школ жерле кыралыкыдыла.

Андан сора да, регион Россейни Президентини башламчылыгы болган эл школаны тынгылы ремонтларыны бешжыллык федерал программасына киргенди. Анга Кыбарты-Малкыар Республиканы 63 мектебинде 75 мекям кышуулганды. Регион ырыксыга эм СКФО-ну айнытыу программасыга көре быйыл 2 укрежденияга ремонт этилгенди, энгта эки школну тынгылы жангыртылынулары жылыны ахырына тамамланырыкыды.

АЙЫРЫУЛА-2021

Сайлаула бузукьсуз, эпидемиология чеклениуле сакьланып бардырылгандыла

Кыбарты-Малкыарда, битеу кыралдача, 17,18 эм 19 сентябрьде РФ-ни Кырал Думаасыны 8-чи чакырылууну депутатлары айыруу барганды. Андан сора да, республиканы районларыны бла шахарларыны жержерли самоуправление органларыны депутатлары да сайлангандыла.

КыМР-де кыол кетюрюу 355 участкада бардырылганды, ала эшиклерин эрттенликде 8 сагыатда

ырыула тири башлангандыла. 17 сентябрьде кеслерини сайлауларын халкыны 30 проценти этгенди. «Айырыуула бютионда Нальчикде тиридиле. – деген эди ол кюн бизге КыМР-ни Айыруу комиссиясыны башчысы **Вячеслав Гешев**. – Юйорле кыол кетюрюуге бирге жыйылып келген жерде да бардыла, ол а бек кыуандырады».

КыМР-ни Башчысы **Казбек Коков** да экинчи кюн

ишлейдиле», -дегенди ол. Парламентни спикери **Татьяна Егорова** уа Кыбарты-Малкыар кырал университетте этгенди сайлауу. Ол журналистлеге кыралны келир кюню ючюн кыол кетюргенин айтханды: «Айырыула не заманда да магьаналы болгандыла, алай бла инсанла кыралны жамауат-политика жашаууна кыатышырга эркиндиле», -дегенди спикер.

Премьер-министр **Мусукланы Алий** 126-чи номерли участкада кетюргенди кыол. «Айырыула кыралда власть органлары системасын кыуарууга онг бередила. Адамланы тынчылыкты жашаулары, кыралны саулай айныуу да аны бла байламдыла», -дегенди ол.

Районда, шахарлада айыруу участкала, совет заманланы төрелериндеча, ариу жасалып, бирлеринде кыобуз согууп, башхаларында миллет чыгармачылыккыны кермючлери кыуарып, кыол кетюрюу байрамга бурулганды. Сөзге, Жанхотюк элде сабийле концерт кыурап, миллет тепсеуле бардырып, айыруу участкага келгенлени келлерин кетюргендила.

Депутатланы уа кыралда эм бийикде орналган участкада Терс-Кыолда (2125 метр) да айырылгандыла. Анда кеслерини сайлауларын эллила эмда туристле этгендила. КыМР-ни сыйлы кыутарыучусу

Гюлюяланы Абдуллах, сайлауун этгенден сора,

кыралда хар инсан да кыол кетюрюу эркинлиги бла хайырыланырга борчу болганын айтханды. «Бирле терс анылап, бармайла, деп кыладыла юйлеринде. Алай хар ким да сайлауун этерге борчулу», -дегенди ол.

Черек районда юч кюню да кыол кетюрюу законланы чеклеринде, битеу излемле сакьланып бардырылганды. Районда болган 14 участкада да эпидемиология излемле толтурулгандыла. Айырыула уа Чирик келде да болгандыла. Дайвер **Иван Потемкин**: «Борчу Чирик келден этеме. Мен Россейни келир кюню ючюн кыол кетюрем», -дегенди, бюллетеньни толтура.

КыМР-ни Парламентини депутаты **Туменланы Хусейн** да тууган элинде Бабугентде этгенди сайлауун. «Мен кесими оюмуу ачык этгенме. Барыбыз да тири болуруга, айыруу эркинлиги эмда хайырыланырга борчулуз. Халк сыйгенле хорласыла», -дегенди ол.

Абаданлагжа, саулык-

ларына көре чекленген онглары болгандыла да кыралгандыла онгла. Участканы келечилери, аланы юйлерине келип, айыруу этерге болушхандыла.

Битеу участкада жамауат кырауучула, партияланы ышангылы адамлары ишлегендила -710 жалынчакьсуз эксперт. Ала бузукьлыкка, терслик этилмезлерине кыаты болгандыла. КыМР-ни Айыруу комиссиясындан билдиргенлерича, республикада бузукьлыкка, бюллетеньлени айырыула келмеген адамланы орунларына толтуруу дегенча бузукьлыкка этилмегендила.

Болсада кыралны алты регионунда терслик этилген сегиз кезиу ачыкьланганын айтырчады: Адыгеяда, Брянск, Иванов, Кемеров, Москва эм Саратов областьла. РФ-ни Ара айыруу комиссиясыны башчысы **Элла Памфилова** аланы болдурганла кыулукьларындан эркин этилгенлерин билдиргенди.

Болсада кыралны алты регионунда терслик этилген сегиз кезиу ачыкьланганын айтырчады: Адыгеяда, Брянск, Иванов, Кемеров, Москва эм Саратов областьла. РФ-ни Ара айыруу комиссиясыны башчысы **Элла Памфилова** аланы болдурганла кыулукьларындан эркин этилгенлерин билдиргенди.

Абдуллахланы Фатима.

ачхандыла. Алада эпидемиология излемле сакьланганларын, кирген адамланы температуралары өнчеленип, маскала берилгенлерин белгилерчады. Участкаладан 80-де уа видеокмерала орнаылгандыла, алай бла кыол кетюрюу кыалай барганы тюзюнлей эфирде кергюзюлуп турганды. Биринчи кюнден да ай-

толтурганды бу магьаналы жумушу. Ол юйорюу бла Нальчикде 1-чи номерли школда орналган 123-чю өнчеленип айыруу участкада кыол кетюргенди. «Республиканы инсанлары айыруу эркинликлерин толтурууча битеу мадарла кыралгандыла. Власть органла тийишли жумушланы тамамлагандыла, жалынчакьсуз кырауучула

Эсепле

Ачыкь халда, кыралыулу этгендиле

Саулай кыралдача, Кыбарты-Малкыарда юч кюню ичинде Кырал Думага эм жержерли самоуправлениега депутатланы айыруу иш кыстау барганды. Юч кюню ичинде 355 участкада граждана кеслерини сайлауларын этгендила. Тюрлю-тюрлю сылтаула бла байламлы ары баралмаган инсанланы уа юйлерине келип, гражданд борчларын толтурууга онг бергендила. Битеу да кыол кетюрюуге эркинликлери болганладан бу иште орта эсеп бла 460 мингден артыкь адам кыатышханды. Ол а 85 проценти туды.

Уа айырыулары эсеплерине жораланган жыйылыу тунене КыМР-ни Айыруу комиссиясында этгенди. Анга комиссияны бла асламлы информация органлары келечилери кыатышхандыла.

Аны ишине Айыруу комиссияны таматасы **Вячеслав Гешев** кыатышханды. Аны орунбасары **Джапуланы Мусса** билдиргенге көре, Кыбарты-Малкыардагы 14-чю номерли бир маддатлы округда «Единая Россия» Битеуроссей политика партианы келечиси **Адальби Шагошев** 69,75 процент бла хорлаганды. Экинчи тизмеде «РФ-ни Коммунист партиасы» политика партиядан **Борис Паштов** орналганды. Борис Султанович ючюн гражданданы 13,81 проценти кыол кетюргендила. Ючюнчю тизмеде **Насталаны Алисолтан** орналганды. «Справедливая

Россия – за правду» партианы келечиси 11,18 процент алганды. ЛДПР-ни кандидаты **Владимир Безгодько** ючюн 3,62 процент, «Родина» битеуроссей политика партианы келечиси **Олег Кузьминов** 1,17 процент алганды эм «Яблоко» политика партиядан кандидат **Ирина Атаманова** ючюн гражданданы 0,34 проценти кыол кетюргенди. Алай бла Кырал Думага Кыбарты-Малкыардан **Адальби Шагошев** өтеди.

Ызы бла Джапулу улу федерал айырыулары эсеплерине көргенди. Анда 14 партия кергюзюле эди. Алай бла, биринчиле болуп, бу тизмеде да «Единая Россия» орналганды. Ала ючюн айырыуучуланы 79,20 проценти кыол кетюргендила. Экинчи «Коммунист партия» - 16,69 процент бла болганды. Ючюнчю тизмеде уа-2,90 процент бла- «Справедливая Россия» за правду» орналганды. Айыруу комиссияны протоколунда көре, кыалган 11 партия 1 процент окуна алалмагандыла.

Комиссияны келечилери эсепле бла протоколлагжа кыол салгандыла. Постановленияны проектин кыабил кергендила эм аны РФ-ни Ара айыруу комиссиясына жиберирге кыол кетюрюу бла келишгендила. Дагыда ол информация КыМР-ни Правительствоосуу сайтында да болуукыды.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

КЪОЛ КЕТЮРЮУ

Черек районда жюзжыллыкь ынна Владимир Путинге ыразылыгыын айтханды

Огыры Малкыар элде жашаган, Улуу Ата журт урушуну дуниясын алышхан ветеранын юй бийчеси Муртазаланы Кызыкка юйюнде кыол кетюрюл айыруула кыатышханды. Кесини инсан борчун толтуруу, ол участок айыруу комиссияны тышына чыгып ишлеген кыауумуна ыразылыгыын билдиргенди эм кесини жашау сынамыны бийиклигинден былай эсертгенди: «Мен Путинге бек ыразыма, ол бизге эс бурганлай турады, көп хайырлы иш этеди. Намаз кылган заманында кыралыкыды, халкыбыз, жамауатыбыз кемчиликке сынамай жашарларын тилегенлей турама».

Юйлеге чыгып ишлеуден сора да, Черек районда кыол кетюрюу өткен юч кюню ичинде инсанланы участкалга жетдирирча энчи автобуса жюргюнгенлей тургандыла. Ала излемлеге көре жер-жерли айыруу комиссияга жетгендила, деп билдириледи Черек району

КыМР-ни Башчысыны бла Правительствосуу пресслужбасы.

Жарсыу

Перьмни кырал университетинде ёлгенлени жууукь-ахлуларына кыайгы сёз берилгенди

Кыбарты-Малкыар Республиканы Башчысы **Казбек Коков** Перьмни кырал университетинде ёлгенлени жууукь-ахлуларына кыайгы сёз бергенди. «Кыбарты-Малкыар Перьмни кырал университетиинде ачылган бек ачыу этгенди. Республикада жашаганланы атларындан жууукь-ахлуларына, Перьмде жашаганланы барысына да кыайгы сёз береме. Ачыгь-анлагжа теркирек сау болууларын тежейме», - деп жазганды **Казбек Коков** Истаграмда кесини страницасында.

анланы барысына да кыайгы сёз береме. Ачыгь-анлагжа теркирек сау болууларын тежейме», - деп жазганды **Казбек Коков** Истаграмда кесини страницасында.

Байлампыкьла

Халкьла аралы черкес ассоциацияны келечилери бла тубешуу

КыМР-ни Башчысы **Казбек Коков** Халкьла аралы черкес ассоциацияны президенти **Хаути Сохроков** эм Нальчикде ишн бардырган, Халкьла аралы черкес ассоциацияны XIII конгрессине келген делегатланы келечилери бла тубешенди.

Республиканы онуучусу бла тубешууге КыМР-ни Гражданд институтлары бла байлампыкь жюрютюу эм миллетлени ишлери жаны бла министрни орунбасары **Гергьокьланы Дмамбулат**, Халкьла аралы черкес ассоциацияны кенгешчиси **Анатолий Кодзков**, Нидерландьиден келген жамауат иш бла юрешкен **Раджаб Фатхьи**, Турцияны КАФФЕД организациясыны таматасы **Шекерджи Йылдыз**, Иорданиядан Черкеслиени жан ауртуу биригулерини таматасы **Вароко Ибрагим**, Германияны Битеуевропалы кавказ биригулерини федерациясыны таматасы **Сомнез Затий**, Сирияда черкеслиени жан ауртуу биригулерини председатели **Шора Гассан**, Краснодар крайны Кыара тегиз жагаларында турган адыгьланы-шапсуланы «Адыгь Хасэ» Жамауат» деген биригуиюну онуучусу **Маджид Чачу** кыатышхандыла.

Казбек Коков ата журтлулары кызыуу алгышлаганды, Кыбарты-Малкыар Республиканы айнытыуу, регионда санитар-эпидемиология болумуу эм коронавирусу пандемиясы бла байламлы кыаллай мадарла этилгенлерини юсюнден айтханды.

Хаути Сохроков КыМР-ни Башчысына биригуиюну бюгюнлюкде ишлерини, тыш кыралда жашаган ата журтлуларыбыз маданиятын, ана тиллерин, адет-төрелерин сакьларга кыалай

юрешгенлерини, тарыхлы ата журтлары бла байлампыкьла кенгертиуюну юсюнден билдиргенди.

Тубешуиюну кезиуунде ёсюп келген тёлюно патриот ниетле, шүбхүлкүчга эм бирликке юйретуюно келишип ишлеуно магьаналылыгы, осал кылыкьланы жайгьган идеологияга бирге кыажуу сюелирге кереклиси да айтылганды.

КыМР-ни Башчысыны бла Правительствосуу пресслужбасы.

КОНГРЕСС

Быйыл Халкьла аралы черкес ассоциация (МЧА) кыралганды 30 жыл толды. Аны кезиуу XIII конгресси уа Адыгьланы (черкеслиени) кюнюн белгилеуно чеклеринде бардырылганды. Анда МЧА-ны озган кезиуде толтуруу иши сюзюлгенди. Дагыда кыол кетюрюу бардырылып, ассоциацияны башчысы сайланганды.

Хаути Сохроков энгта да МЧА-ны таматасына айырылганды

Жыйылыуга КыМР-ни Башчысы **Казбек Коков**, сенатор **Убашланы Мухарбий**, КыМР-ни Башчысыны Администрациясыны таматасы **Мухамед Кодзков**, Адамны эркинликкыны бла уполномоченный **Зумакууланы Борис**, Жамауат палатаны башчысыны орунбасары **Атталаны Жамал** эм башхала кыатышхандыла. Юбилейге адылга жашаган кыралладан, ол санда Тюркден, Иорданиядан, Сириядан эмда Шимал-Кавказ эм Юг-федерал округладан делегацияла да келгендила.

МЧА-ны 30-жыллыгы бла уа федерал органданы келечилери да алгышлагандыла. РФ-ни Президентини Администрациясыны Миллет политика жаны бла департаментини башчысы **Татьяна Вагина** Россейни Президентини **Владимир Путинни** алгышлауун окутууганды. Анда организацияны адыгь халкьланы бириктириуде, аланы энчиликлерин, культулараларын, тиллерин сакьлауда, миллетле, динле аралы келишиуюно жалчытууда магьанасыны юсюнден айтханды. «Организация кыралгандан бери озган жылланы ичинде аны даражасын ачыуу, жамауатда анга хурмет улдуу. Ассоциация Россейде, тыш кыралда да черкес жамауатны бириктиргенди. Миллет тилни, ата-бабаланы адет-төре-

лери сакьлауда, жаш тёлюно юйретиуде магьаналы программала бардырыладыла жашауда. Шимал Кавказда мамырыкькыны, келишиуюно жалчытууда ассоциацияны магьанасы бютюнда улдуу. Аны бла бирге кырал власть органла, гражданд институтла бла хайырлы байлампыкьда кыурап кыатышхандыла. Бу юбилей жумушула уа МЧА-ны аллында турган борчлары хайырлы толтурууга себеплик этериклерине ийнанам», - деп айтылады кыралны башчысыны алгышлауунда.

Татьяна Вагина РФ-ни Президентинде Миллетле аралы халла жаны бла совет кыурапганын эсертгенди. Аны жууаллы секретары **Магомедсалам Магомедов** МЧА-ны белгиле келечилери ыразылыкь письмола бла саугьананын айттып, аланы бергенди. Аланы арасында уа РФ-ни Жигити жазыучу **Исхак Машбаш**, МЧА-ны таматасы **Хаути Сохроков** эмда «Адыгь Хасэ» организацияны башланганын айтырчады.

КыМР-ни Башчысы **Казбек Коков** жыйылганданы Адыгьланы кюню эмда конгресс ишин башлаганы бла алгышлаганды. Ол Кыбарты-Малкыарны Россейни кыауумунда тарыхы төрөн болганын, республикага автономия берилгени халкькы политика, жамауат, экономика, социал жашауун

тюрлендиргенин чертгенди. «Автономия халкьланы энчиликлерин сакьларга, аны миллет-культура, интеллектуал болумун айнытырга онг бергенди. Адыгь халкьны толу эркинликке субъект даражасы жангыз Россейде болганын айттыргыла тийишлиди», -дегенди ол.

Республиканы онуучусу МЧА-га кирген битеу жамауат организацияла да Россей миллетле берген эркинликлени, онглары анылагыларын да белгилегенди. «Жамауат организацияланы барысына да бир ниет бириктиредди – халкьны айныуун, ырахматлы жашауун жалчытуу. Ассоциацияны жаш тёлюно юйретиуде, билим беруу, культура программаланы жашауда бардырыуда кыайыны улдуу. Быллай ишлери бла организация халкьда хурмет тапханды: Россейде, тыш кыралда да», -деп кыошханды ол.

РФ-ни Миллетлени ишлери жаны бла федерал агентствосуу башчысыны болушкычусу **Олег Серёгин** да кыатышханды конгрессини ишине. Ол делегатланы бла кыоакьланы алгышлай, МЧА магьаналы борча салып, аланы хайырлы толтурууун, шендоюу заманын кыркууларына тийишли жууап бергенин айтханды.

Ассоциацияны юбилейи эмда Адыгьланы кюню бла Адыгеяны, Кырачай Черкесни башчыларынын атындан алгышлаула да окутулгандыла.

Ызы бла конгресс ишин башлаганды. Ассоциацияны башчысы Хаути Сохроков озган конгрессден бери ассоциация кыаллай жумушула, проект толтурууларыны, пандемияны кезиуунде кыалай ишлегенин, тыш кыралда диаспорала бла байлампыкьланы юслеринден уллу докпад этгенди.

Ассоциацияны башчысына да сайлагандыла. Делегатла бу кыулукьга жангыдан **Хаути Сохроковун** тийишли кергендила. Алай бла ол төртюнчю кере сайланганын айтырчады.

Жыйылыуда башха соруула да кыралганды. Ол тийишли эсерттиуюн эмда XIII конгрессини келечилерини чакырыу сөзлерин кыабил керюу бла бошалганды.

ТИКАЛАНЫ Фатима. Сурапаны Элина КАРАЕВА алганды.

Алгышлау

Жууаплы кыулугунда жетишимле тежейбиз

Кыбарты-Малкыар Республиканы Жамауат палатасыны келечиси **Сохроков Хаути Хазритовични** Халкьла аралы черкес ассоциацияны президенти кыулугуна жангыдан айырылганы бла алгышлайбыз. Бу жууаплы иште анга жетишимле тежейбиз. Хаути Хазритовични тирилигини эм кыурачу

фахмусуну хайырларындан бу даражасы жюргюен организацияда келлик кезиуде иш битеу дунияны адыгьларын бирилешдирге эм бириктириуге себеплик этген керти, огурулу жумушладан толлуугуна ийнанамы.

КыМР-ни Жамауат палатасы.

ОКЪУДА ЖЕТИШИМЛЕ

Аскер Хабазчыды. Атамы ол тууган асылу кюннө кыркыуу айында, ата заууктугун да сынамаганды – жашы туугуну биринчи дуня урушда жоюлганды. Сабий анасыны бла аппасыны кыолларында ёсгенди. Тери сабий болуп, аланы кыуандырганды.

Аппасы-атасыны атасы жашындан тууган билем алырын суйгенди. Элде шол ачылганлай, аны ары бергенди, Ленинчи окуу шахарчыкыда да окутханды. Анда жасюу власть ючюн кюрешчилени ёксюу кыалган сабийлерине деп энчи интернат ачылып эди да, андан сора Аскерни Бештауда эл мюлк шолкыга жибергендиде. Юч жыл оккуп, аны бошагандан сора, оккууда иги да жетишимли жашны анда Педагогика институтха кирирге ону болганды. Аны хайырланып, айырмалы оккуп, аны 1937 жылда бошаганды ол.

ЭСЛИ АТЛАМЛА

Устазлары алай оккургы алланган студентлерине онг тапдырырга кюрешгендиде. Аладан бири, нёгерлерине сёлешип, таулу жашны Москвада СССР-ни Ара толтуруучу комитетини Миллет советини Миллетлени илму-излем ара институтларыны аспирантурасына ийгенди. Экинчи жыл аны Ленинградда бёлюмю ачылып, бир кыуум аспиранты ары кёчюргендиде. Аппайланы Аскер андан ары анда оккуганды.

Улуу шахарда, ахлу-жууукдан узакка тын болмаз эди, алай а ары нек келгенди ол бир заманда да унутмаганды. Алда аны кёп ныхт, кыуанчы да жолла саклай эдиле. Аспирантураны Аскер Макарович

болганды. Аны кыайн атасы Дмитрий Гулиа киеуон Тбилисте тьярга излегенди. Аны алай онгу бар эди. Алай Аскер миллетини кыайн кюннөнде аны бла болурга суйгенин арсарсыз айтханды.

Жарсыугыа, аны юй бийчеси Татьяна Дмитриевна, атасын-анасын кыоюп, кыаганак сабийи бла баш иесини биргесине белгисизликге атлангырга кюрккүп, Тбилисте кыалганды. Ол атасына ашаддырмазча ушагын жашы Дмитрийге да, кырал душманын сабийиди деп айтдырмаз ючюн,

драсы ачылганлай, Аскер анда ишлеп башлаганды. 1962-1968 жыллада аны таматасы болуп турганды.

В 1969 жылда ол «Карачаево-балкарский язык и его диалекты» деген аты бла доктор диссертациясын кыоруулаганды. Алай бла таулуланы ичинде филология илмуланы биринчи доктору болганды.

Ол кёп жылланы ичинде студентлеге кыарачай-малкыар тилни тарыхындан, тюркологиядан, диалектологиядан дерсле берип турганды.

ЭСАЕТУРУ

Кыабарты-Малкыар кырал университетни филология факультетинде орус-малкыар бёлюмде оккугын тамата тёлү филология илмуланы доктору, профессор Аппайланы Макарыны жашы Аскерни сохталарыдыла. Ол асыл адам жюз бла беш жыл мындан алгга тууган эди.

МАЛКЪАР ХАЛКЪНЫ БИРИНЧИ ИЛМУ ДОКТОРУ

Аппайланы Аскер ана тилни юсюндөн кёп илму ишени авторду, беш монографиясы да чыккыганды басмадан. Аны бла бирге ол малкыар халккы чыгармачылыккыны да бек уста билгенди. Аны жаш заманындан башлап жыйган жомактары биринчи аллай жыйымдыкларыбызга киргендиде. Ол жыйган эки минг бла жарым нарт сёзюбюз да 1965 жылда китап болуп чыккыгандыла.

ЭНЧИ СЮЙМЕКЛИК

Устазыбызны ол заманда башхалада тюбемеген уллу библиотекасы болганды. Башха жерде кытылык кысыханда, анда илму, суратла чыгармалы китапда да кёп эдиле. Ол алагга бек саккы болганды. Бизге кураторлуккы этген беш жылны ичинде ол барыбызга да юйретген эди китаплары багыларгыа, сюереге, алгга саккы болургыа. Алада болгын магыанагыа тюшондюруочу эди оккуучулары.

Бир кере аны бир китабы тас болганада, устазыбызны жарсыганын кёрюп, бизни хар бирибиз да тынчылыккысыз болуп, илеп айланганды эсимдеди. Бизни алай кыайгырганыбызны кёргенде, устазыбыз бир кесек жарыган эди. Назмучу Танзиля уа аны ол суймеклигин назмугга салганды:

*Кыабыргыала таш туйюк,
Киталадан кыаланы,
Кыошуганча ушакгыа
Хар бир китап, сёз алып.*

*Жашайла акылманла,
Болганча бу юйлерни,
Гомерден башлап мында
Бизни Казимге дерни...*

ЖАРЫКЪ ЭСГЕРИУЛЕ

Бюгон да биз, аны студентлери, бирге жыйылсак, Аскер Макаровични бизге айтычу хабарларын, кыайгырганын, хар бирибиз да стипендия алыр ючюн салган кыыйнын, чамларын эге тюшюрючюбюз. Аны жарыккы ауазы кыулагыбызда кыалганды.

Дерс бере келип, кыалкык кыалган нёгерибизни кёрюп:

«Аякларынгы ёрге жыйып жат дегиз, ансы тынчалмаз», - дегени, башха болумлада айтылып кыалган жютю сёзлери эсибиздедиле.

Биз, жаш адамла, тохтап болмаз эдик, атасыны юсюндөн соргыаныбызда, Аскер Макарович: «Мен, сизге ушаш, Мухамматланы Мишала, Аминатланы Аняла этгенден биринчи доктору болганды. Ол кёп жылланы ичинде студентлеге кыарачай-малкыар тилни тарыхындан, тюркологиядан, диалектологиядан дерсле берип турганды.»

ШУЁХЛУКЪНУ ТАТЛЫЛЫГЫ

Аны энчи тенглери бар эдиле - Кыайсын, Танзиля, аны баш иеси Шарабудин Магидов, Шаханланы Тимур... Улуу поэгле шуюхларына атагын назмула жюрек жумушаклыккыдан толудула. Баям, ала жангыз жашаучу устазыбызны жашауун жарыккы этерге кюрешгендиде.

*Бу юйде чыраккы оккун
Жанмайды артыккы жарыккы.
Лакырдуга устазы
Юй иеси, сау кыаллыккы..
Алтын накыш чёмючню
Ол тапкадан сайлатып,
Узатады манга чай,
Хафизни да кыаратып.
- Ич чай. Жумаккы кызы,
Шапанг туйюк алаша, -
Дейди юйню иеси,*

Чам аузуна жараша... - деп жазады Танзиля, шуюхуна махтау сала.

Ол аны юйюнде ётдюрген кюнлени тойлагга да алышмазга айтды. Устазны чай эте билген хунерин да сагына, анда аккыылманла бардыргын ушакгыа тынгылайды.

Кыайсын а, анга атап, «Бизге бешик жыр айтылган тилибиз» деген аламат назмусун жазганды.

КЪУАУНЧ, ЖАРСЫУ ДА

Бир жолуккыганыбызда Аскер Макарович жашы юйдегиси бла келип кетген хабарын айтхан эди. Кеси башламаса, соругга базынырыккы болмаз эдим. Дмитрий Суухумда ёсгенин, Тбилисте оккуп, тарых илмуланы кандидаты болганын, доктор иш жазганын, юйюрю бла эки сабийи бла Москвада жашаганын да кыуанчы санай эди устазым. Бетинде уа – бир энчи жарыккы, кыарамы да – башха. Ала бир бири тапханларына, устазымы ол насыбы ючюн ол кюн мен бек кыуанган эдим.

Башха жол тюбегенимде уа, жарсыдым. Устазым манга, дачасындан келе, аны машина урганын, жаз башы эди, алайда эси аууп кёп тургандан ёпкелерине сууккы ётоп, эки ай чаклы болныцада жатханын, ол окутухланы бир кыуууму, кёп жылны ичинде аноним кыагытла жазып, аны ишден кетериге кюрешгенлери артыккы мудахлыккы бла санаган эди. Кыалай эсе да, бир терк кыарысуз болуп кыалган устазымдан бир бек уялган эдим ол кюн.

КЮЙГЕН ЖЮРЕК

1990 жылда 14 июньда халккыбызны биринчи илму доктору Аппайланы Аскер Макарович дуниясын алышханды. Ол хапар ол окутхан телюлени барын да мудах этген эди. Кырал а ол сейир адамны жаланда эки кере махтау кагытыла бла кыуандырганды. Энди ангылайма, ол жангызлыккы жесири эди. Сылтау уа, халккы сунганда, ёхтемликке уггай, суймекликке болганды. Жашлыгын жарытып, сынау кюннөнде таукеллик бералмай кыалган, тансыкылыгы кюйдюрген, тюбеп, жюрекке сабырлыккы салалмагын, кетип, унутула да билмеген сезим жашап турганды аны жюрегинде.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

САУЛУКЪ

«Жашаучу хар кюннө саузгыады, аны хар сазгыаты ючюн кюреш бардырыргыа тийишлуду»

Чомартланы Арсен бизни республикада бек кюлю хирургладан бирине саналады. Ол Жанхотияны орта школун бошаганды. Аскерде кыулуккы этгенинден сора Кыабарты-Малкыар кырал университетни медицина факультетинде оккуганды. Кандидат диссертациясын Сератов шахарда травматология эм ортопедия жаны бла илму-излем институтта жазганды. Вертебропластика амал бла хайырланыргга юйренип, Кыабарты-Малкыарга кыайтханды. Республиканы клиника больницада ол мадарны практикага кийиргенди. Бусагьатда Нарткыалада район больницада ишлейди. Ол бюгон ушаккы нёгеримди.

клеринде кальций мардадан аз болуп, суюккери ууалып башлайдыла. Сырт суюккге ауулуккы аслам жетгенин эсге алсаккы, аны жиклери эм алгга сынадыла. Мен бизни республикада вертеброластика амалны биринчи хайырланып башлаганма.

Не затды вертеброластика? Ийне бла сынган жикге суюккери кыатдырган цемент кийириледи. Ол аны кесеклеге бёлюнген суюккиклери бла бир-

- Бусагьатда Нарткыалада больница, Нальчикке да госпитальла ишлейдиле. Пандемия бошалайды, башха аурууладан кыайналганлагга уа не ону?

- Ачыккы айтханда, пандемия кеси бир палахды, ызындан а аны бла байламлы проблема чыккыганды: кёп саусузла медицина болушлуккы кыаладыла. Улуу шахарлагга барып багылыргга кёплени кыолларындан келмейди. Пандемияга дери да сырт суюккери ауруулары баккыган энчи бёлюм ачаргыа кереклиси баям эди. Адамла ауруула, кыайры барыргга билмей да кыайналадыла.

Бусагьатда айныган кыраллада нейрохирург усталыккы жоккы бола барды, орус тил бла хайырлансаккы, «узкая специализация» марда болганды. Алай бизде уа тюрлениуле алыккы жоккыдула. Узаккы бара турмай, Кисловодск шахарда «Луч» санаторийни алайлыккы: анда вертебрология бёлюм барды – сырт суюккери битеу аурууларын баккыган.

- Кёбюсюнде сизге не жарсыула бла келедиле? - Шёндюда келмейдиде. Нарткыалада больница февральда ачылган эди да, майда биягы жабылганды. Алай ишлеген заманыбызда онкологияны жайыладан жайыла барганын кёзге уруна эди. Бу кюнлөде юч сабийи болган кырккыжыллыккы тиширну келген эди: онкология болуп, ёшюннө кетергендиде, алай метастазала сырт суюккери ётоп, юч жиги уялганды. Бек сие эдим болушургыа, айхай... Сырт суюккери бла байламлы ауруулагга заманында кыарламаса, адам коляскага тюшюп кыалады, инвалидлени кёбюсюне уа ишлеринден кетерге тюшеди.

- Сырт суюккери ауруулазача не этерге керекди? - Жоллада жоруккылагы сыйынып жюрюу. Машинала учуп барадыла, жыуу жюрюгенде да алагга белгиленген жерде уггай, жолну кыайда сую-

селе да, алайда ётедиле. Ызы- аварияла. Бусагьатда хауа, ашыбыз- сууубуз да экология мардаладан узаккыдыла. Адам табигыатны бузады, аны хатасы уа кыайтып башына тиеди. Чипсыле, кока – кола, кирешкала эм башха хаталы затла адамны санында – чархында вещестоланы алышынууларын бузадыла, саулыккы оядыла. Жаланда кыарт адамлада уггай, сабийлөде оккуна остеопороз – кальцийни жетмегени тюбейди. Остеопороз болса уа, суюккери кыалады, жабышхан да кыайын этеди.

Сау кюннө компьютерни аллында телмейди олтурган адам саулыккы болушкымууду? Уггай. Табигыатха жууккы болургыа итинсек, адам улу ёмюрлөден бери кыалай жашаганын эсге алып, анга кёре жашауубузну кыууракаккы, саулуубуз игирек болушкыду. Ачыу, жюрек кыыйныла, мудахлыккы саулыккы чачхан затладыла. Жашаууга суймеклик а кюч – кыары береди.

- Мен сизни бла бир талый жыл мында алгга биринчи кере тюбешгенимде, ол кезуде Кеждеден бир тюксанжылыккы ыннага операция этип, аягы юсюне салгыаныгыз эсимдеди.

- Хау, унутулмазлыккы иш болган эди ол. Ары деритюксанжылыккы саусузгыа операция этмеген эдим! Шукур, хар зат да тап бошалган эди. Жыл санлары жетгендени сую-

ге кыатып кыалады. Тебалмай турган адам, бир сагьатдан аягы юсюне туруп, сау-саламат болуп, юйюне кетеди. Кальций жетмей, талай жиги сынган эсе уа, суюккери цемент кийирилгенден сора да, титандан этилген винтле салынадыла.

- Сизге кёпле жюрек ырызлыккыларын билдирдиле.

- Хар врачка да айтылдыла аруу сёзле. Тынгылы вертебрология бёлюмю бола болса, шёндюден эсе иги барлыккыды ишибиз. Сырт суюккери кыайныгхан да кёпден кёп болуп барадыла, аланы бир кыууумуна жылдан жылга кыарварга керекди. Бек ышанама бизни республикада вертебрология айыр деп. Кыайын болса да ишибиз, огьурлуду.

- Сиз төрт сабийни ата-сысыз. Бир медицинаны сайласа, тыярыккымысыз?

- Уггай. Медицина терк айныган, тюрленип турган сейир дунияды. Жаланда бир саусузгыа болушлуккы этген оккуна кыалай магыаналы ишди! Сёзсюз, кыайын усталыккыды, саусуз бла бир тил тапхан тыююлду, аны бек алгга кёллендирге керекди, аурууну хорларкыса деп, ийнандырыргга. Жашаууну хар кюннө да – саугьаты, аны хар сагьаты ючюн кюреш бардырыргга тийишлуду.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

Солдан онгга: Токумаланы Жагьафар, Шахмырзаланы Саидэм Аппайланы Аскер.

тамам 1941 жылда бошаганды. Анда жазгын кандидат ишини аты «Диалекты балкарского языка и их отношение к карачаево-балкарскому литературному языку» деп болганды.

аппасыны тукьумун бергенди. Ол ачыу ахыр кюннөнде дери Аскер Макаровични ачыккы жарасынлай кыалганды.

АЛМА-АТАДА

Аскер Кызахстанга келип тюшгенде, аны анасы, эки кыарындашы да юйюрлери бла Талды-Курганга бёлюнгендиде. Иги кесекни ала бир бирлерин тапмай, хар ким кеси аллына баш кечиндирге кюрешип тургандыла.

Кыыйын эди. Алай не кюйсюз заманда да иги адамла хатер этерлеринден кыалмагандыла. Ол кезиюннө эсгерге, устазыбыз, кураторубуз бизге, студентлерине, аны жашауун тюрлендирген тюбешиюннө юсюндөн айтычу эди - Алма-Атада аны Ленинградда аспирантурада окутхан устазгыа тюбеген эди ол, ма былай бош, жолда бара.

Ол, аны болумун билгенден сора, жарсып, сохтасын Алма-Атаны кырал университетини ректоруна этип барганды. Аны хайырындан Аскер анда С. М. Киров атлы Кызах кырал университетде, Таш кыралла тиллени институтунда, Кызах ССР-ни илму академиясында да ишлеп турганды. Анасын уруш бошалгандан сора тапханды.

ТЫНГЫСЫЗЛЫКЪ

Кёчгончоложню биринчи кюннө - 8 мартда Аппайланы Аскер юй бийчеси, жашчыгы бла Тбилисте кыайынларыны юйлеринде

КЪАЙТХАНДАН СОРА

1957 жылда Кыабарты-Малкыарны кырал университетинде малкыар тилни бла адабиятны кафе-

ёхтемленген – эриши кылыккыды. «Аллахны саламы анга болсун, Мухаммат фыйгамбар айтханнга кере, кесим башхалагыа тенг этмеген, махтанчаккы, ёхтем адамгыа жаннетге тюшген тюеге ийнеи кыулагына инчге халыча суурулуп ётгенден да кыыйн болушкыду», - дейди Янкой элини иманы **Элеккуланы Хасан**.

Кыалай кыыйынды бирде не жуууккы адамлагга оккуна бир бирлеринден кечгинлик тилеген! Ётюрок ёхтемлик кыыймады адам болургыа! **Атмырзаланы Тахир-хаж**и бир сейирлик хапар айтханды. Бир жол анга бир жаш келгенди, аны кыыйнаган зат: атасы ёлапмай, ол дуня бла бу дуняны арасында жунчуй эди. Тахир хажи барганды бу адамгыа, сора ол анасына ёпкелеп, экиси да он жыл бир бирлери бла сёлешмей турганын ачыккылаганды. Ол саусузуна анасына элтгенди. Ала бир-бирлерин кёргенде, жиялгандыла, кечгинлик

тилгендиде айтхан сёзлери ючюн, ёпкелеп, тил тутханлары ючюн да. Сора анасы: «Ыразыма санга, жашым», - дегенди. Юйюне кыайтхандан сора, ёлапмай кыыйналып турган саусуз бек жөнлж жан бергенди. Дуниялыккы алышхан чекге жетгенде, кёп зат башха тюрлю кёронөди. Кертиси бла да магыаналы затла ачыккыланадыла.

Бир юйюрно ичинде оккуна жарашып жашагын аз тюбейди. Бири бирин басынчакларга кюрешуу а – кёп. Тенгликни жоруккылары кеслерине жер табалмайдыла. Бусагьатда социальни сетельде бек кёп даулашдырган тема Россейде мигрантланы кылыккыларыды. Бу арт заманда ала этген амаллыккы ишлени газетледе, телевиденияда айтып, мигрантла битеу кыралны аруу жашауун бузуп турганада кёргюзтедиле.

Аманлыккычла жууапха тартылгандыла. Да сора нек кызадыла фейсбукчула? Аланы оюмларына кере, битеу кыыйнылыккыла да Азиядан келген ишчиледендиде. «Юйлерине кетсинле, тышындан адамла нек ишлейдиле, кесибизникиле турганамай, мигрантла келгенли, тынчылыккыбыз кетгенди», - деп жазадыла. Алай статистика аланы оюмларына шагьатлыккы этмейди. Мигрантла законнга кере жашай эселе, аланы нек тюртюрге керекди? Россейде Азиядан келип ишлегенлени онсунмасыла, ала уа Азияда жашагын орусуланы аруу кёрюрлеме? Бир бири кёрюп болмау неге керекди? Бу даулашлада хар миллет кесин бийгирек кётюрюрге кюрешеди. Ёхтемлик, махтанчаклыккы, биринчиликни махтауун излеу...

Жарсыугга, уллу Россейни платформаларында уггай, бизни гитче Кыабарты-Малкыарда оккуна аллай даулашла тохтамайдыла: кыайсы

миллетни культурасы, тарыхы байды, кыайсы уа жарлыды деген былхымсыз хапарла жюрюгенлей турадыла. Аз да акылы болганнга баямды: аз санлы, кёп санлы болсун, хар миллет да багыалыды дунягыа. Хар бири да битеудуния культурагыа кыошумчулуккы этеди. «Ислам динде миллетчилик бек уллу гюняхха саналады, халккыла барысы да тенгдиле, аз санлыла да, кёп санлыла да», - дейди Элеккуланы Хасан. Россейни законларына кере да бизни кыраллени миллетчилик бек уллу халккыла тенгдиле. Алай аны ангыламагынла болмагынча кёпдюле.

Юйюрге хар адамны, кыралда хар халккыны кеслерини эркинликлери бардыла. Тенглик болур ючюн, хар бири жаланда кесини уггай, башхаланы да эркинликлерине хурмет эте билирге, аланы бузмазга керекди. Бусагьатда Азиядан Россейге баргын мигрантланы темасына

«Табылгырамы тенгликни жоруккылары?»

Жомаккада ёге ана кесини дуняда бек аруу болганына шагьатлыккыны кюзюсюндөн излей эди. «Бармыды менден аруу?» - деген соруюу дауа эшитиледи. Соруюуда жууап бергиленеди: «Жоккы. Сенсе бек аруу». Ёге кызы ёсе келип, аны ариулуугу бла озганын эшитгенлей, ёге ана аны жаныуарла ашарча агьача атдырады. Кызыны агьача элтген а ким? Атасы. Халккы жомакылада жашаууну кыыйматы толусунлай суратланады. Урушла, туюшле, кыаугыала кыайдан чыгадыла? Биреу кесин башхадан эсе аруу, акылылы, фахмулу, бай болганына ийнануудан.

«Адам бир затдан да тоймайды, ариулуккы берилсе, кыарт болмазгыа соруп, бай болса, - фахму излер, кысыхасы, таулулада «таба баргын – чаба бары» деген сёз кертиди», - дейди медицина илмуланы доктору, профессор, психиатр **Теммоланы Лейла**. Кесин башхаладан иги сунуп,

кыайта, жаланда бир затны эсге тюшюрюрге сюеме: урушун заманында немисиле ууатмасынла деп, заводла Азияга кёчюрюлген эдиле, мингле бла адамла анда харларын сакьалагандыла. Керек кюнде Азия иги болуп, бюгон а аны адамларын кёрюп болмау тюзюмюду?

Бизни халккыбызда «мен демесенг, эрин эринге тиймейди» деген сёз жюрююду. Хау, хар кимге кесини кёлеги жууугуураккыды. Алай бир юйюрге болсун, кыралда болсун, бир бирсиз жашаргыа онг жоккыду. Азия таулуланы да кёчгончолож жыллада гунч болуудан сакьалаганды. Биз ол жерни сууун ичгенбиз, гыржынын ашагынбыз. Биз билебиз аны огьурлулугун. Бюгон Азияга аман айтыргга кюрешгенле, ким билсин, Атмырзаланы Тахир хажи айтхан хапарда жашы анасындан кечгинлик тилегенлей, арта, терсликлерин ангылап, баш урмазланы анга? Азия дуняны культура эм экономика араларындан бириди. Жери да кёп, адамы да кёп.

КЪАППАНЛАНЫ Марзият.

ОЮМ

